

r

MOTTATTKulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO**01 SEPT 2014**

L

J

Deres ref.

Vår ref.
14/838Dato
28.8.2014**Høringsuttalelse**

Stedsnavntjenesten i Midt-Norge har mottatt et høringsnotat fra Kulturdepartementet, datert 27.05.14, med forslag til endringer i Lov om stadnamn. Forslaget følger opp Innst. S. nr. 124 (2008–2009) fra Familie- og kulturkomitéen, med bakgrunn i et representantforslag fra stortingsrepresentantene Ole Mic Thommessen og Øyvind Halleraker (begge Høyre).

Innledning

Forslagsstillerne har ønsket endring i Lov om stadnamn for å sikre privat råderett i sak om offentlig skrivemåte for navn på egen eiendom. Endringsforslaget bryter med det bærende prinsippet i gjeldende lov (Lov om stadnamn av 1990) som sikrer storsamfunnet (og ikke privatpersoner) retten til å verne om og råde over gamle stedsnavn (herunder skrivemåten) som immaterielle kulturminner, som er en del av den felles kulturarven. Samme prinsipp ligger til grunn for tilsvarende lovverk i de andre nordiske land. Samme prinsipp ligger også til grunn for UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv som Stortinget ratifiserte gjennom stortingsvedtak 17. januar 2007. I konvensjonen regnes stedsnavn som en kollektiv eiendom i betydningen kulturuttrykk som alle kan bruke, men som ingen har eksklusiv eiendomsrett til.

Kulturdepartementet har utarbeidet et forslag til revisjon av Lov om stadnamn som etterkommer forslagsstillerens ønsker om privat råderett over skrivemåten for en viktig gruppe eldre navn, nemlig de gamle bruksnavnene. Forslaget bryter dermed med det bærende, ratifiserte prinsippet om offentlig råderett over alle gamle stedsnavn. Bruddet vil få konsekvenser også for lovens intensjon om å verne og formidle alle norske stedsnavn i en rettskrivingsform som er praktisk for brukere og tjenesteytere (f.eks. produsenter av kart og skilt, leverandører av nødtjenester og mediatjenester). Endringsforslaget representerer privat inngrep i storsamfunnets (kollektivets) etablerte rett og plikt, og er (sammen med andre mindre endringsforslag) så dyptgripende og omfattende at Kulturdepartementet slår fast at det er aktuelt å foreslå en helt ny lov. Av dette fremgår at saken har så vel en språkkelig som en prinsipiell samfunns- og språkpolitisk side, noe som reflekteres i kommentarene.

Tidligere holdninger til privatisering av råderetten over gamle stedsnavn

Spørsmålet om privat råderett i sak som gjelder offentlig skrivemåte for gamle bruksnavn, har vært

drøftet ved flere tidligere anledninger. Så vel Kartverket som Språkrådet (herunder stedsnavntjenesten), samt en rekke organisasjoner og enkeltpersoner, har hatt sterke innvendinger mot privat råderett, med flere prinsipielle, faglige og praktiske begrunnelser:

- Nedarvete (gamle) stedsnavn er immaterielle kulturminner, som er en del av storsamfunnets felles kulturarv.
- Privat vedtaksrett for skrivemåte for stedsnavn bryter med prinsippet for offentlig normering av norsk språk.
- Offentlige skrivemåter for navn må fastsettes på språkfaglig grunnlag, etter avveining av hensyn til opphav, eldre skrivemåter, uttale og rettskriving, for å sikre bevaringen av det kulturhistoriske innholdet i en form som storsamfunnet er praktisk tjent med.
- Privatisering av råderetten for skrivemåten for bruksnavn vil føre til individuelle, varierende skrivemåter for samme navn eller samme ord i ulike navn (for eksempel likelydende gårdsnavn og bruksnavn, to eller flere likelydende bruksnavn, bruksnavn i sammensetninger). Dette vil skape usikkerhet om hva som faktisk er riktig skrivemåte for hvert enkelt navn til enhver tid, føre til varierende skrivemåter, og skape praktiske problem for tjenesteutøvere og brukere.

Kommentarer fra Stedsnavntjenesten i Midt-Norge

Stedsnavntjenesten i Midt-Norge har vurdert Kulturdepartementets utkast til endret lovtekst (ev. ny lov), samt departementets begrunnelser for og antakelser omkring konsekvenser av endringer. Vi har kommentarer til både endringsforslag og begrunnelser. Noen av kommentarene er referert i tidligere høringsuttalelser (se over). Vi vil i det følgende kommentere fem viktige sider ved forslaget til endring av Lov om stadnamn, nemlig (1) *Eiendomsrett til og råderett over stedsnavn*, (2) *Konsekvenser for sekundærnavn og navnemiljø som følge av endring av bruksnavn*, (3) *Praktiske konsekvenser for bruk av stedsnavn som følge av frislipp av private navneformer i bruksnavn*, (4) *Økonomiske konsekvenser som følge av forslag til endring av Lov om stadnamn*, og (5) *Uklare punkt i endringsforslaget*.

(1) Eiendomsrett til og råderett over stedsnavn

Stedsnavn er immaterielle kulturminner, en del av den norske språkarven, skapt og tradert av storsamfunnet (kollektivet) gjennom tidene. Gjennom Lov om stadnamn av 1990 (med endringer fra 2005) reguleres skrivemåten for stedsnavnene, blant annet med formål å fastsette offentlige navneformer til praktisk bruk på kart og skilt, og i andre offentlige sammenhenger. Forslagsstillerne ønsker å unndra bruksnavn fra dette regelverket, med tilvising til at privat eiendomsrett til et bruk må tilsi privat råderett over skrivemåten for bruksnavnet. Dette er et argument vi vil avvise. Bruksnavnene er som hovedregel gamle. Storsamfunnets (kollektivets) eiendomsforhold til dem vil som

hovedregel gå betydelig lengre tilbake i tid enn en privat eiers eller slekts eiendomsforhold til bruket. Ansvaret for regulering av skrivemåten for bruksnavnene, som for andre eldre norske navn, bør derfor (fortsatt) være en offentlig oppgave for storsamfunnet.

(2) Konsekvenser for sekundærnavn og navnemiljø som følge av endring av bruksnavn
Stedsnavnene har oppstått og utviklet seg innenfor avgrensede språkområder (dialektområder), som kjennetegnes av lokale dialekttrekk. Lov om stadnamn av 1990 inneholder regler for fastsetting av skrivemåter for stedsnavn som tar hensyn til navnenes lokale form i forhold til andre navn innenfor og utenfor dialektområdet. Bruksnavn er en viktig navnegruppe i et område, ettersom mange andre steder har fått navn (gjerne kalt sekundærnavn) på grunn av tilhørighet eller beliggenhet i forhold til et bruk. Sekundærnavnene kan være enten avledet av eller sammensatt med bruksnavnet. Etter gjeldende lov (og i samsvar med vanlige rettskrivingsprinsipp) normeres sekundærnavn i samsvar med skrivemåten for (de primære) bruksnavnene. Å privatisere råderetten for skrivemåten av bruksnavnene vil dermed få følger også for navn som ellers skal normeres etter andre prinsipp (f.eks. dialekt eller rettskriving). Dette er blant punkt som må utredes nærmere med tanke på løsning dersom man ønsker å endre Lov om stadnamn.

(3) Praktiske konsekvenser for bruk av stedsnavn som følge av frislipp av private navneformer for bruksnavn

Departementet foreslår i sitt utkast å oppheve regelen i gjeldende lov (Lov 1990) om at et bruksnavn som er identisk med navnet på den gården bruket ligger under, skal skrives som gårdsnavnet det er identisk med eller utledet av. Forslaget om oppheving av regelen bryter med et viktig prinsipp for språknormering som går ut på at det som hovedregel fastsettes én rettskrivingsform for et visst ord, til offentlig bruk. Samme prinsipp ligger i utgangspunktet til grunn også for normering etter Lov om stadnamn. Dersom forslaget om privatisering av råderetten for skrivemåten for bruksnavnene vedtas, vil det i praksis unnta denne navnegruppen fra normering etter allmenne rettskrivingsregler. Forslaget åpner dermed for private vedtak for bruksnavn som (tilsiktet eller tilfeldigvis) samsvarer med skrivemåten for grunneiers slektsnavn (f.eks. Vig/Vigh/Wich/Wiig eller Lerfald eller Waage/Woje/Voje/Voie). Departementet medgir for øvrig også selv at «ein del» bruksnavn vil bli skrevet som det private etternavnet til eieren, selv om dette strider mot offisiell rettskriving for gårdsnavnet, og for rettskrivingen for de ordene som ligger til grunn for navnene. Privatiserte bruksnavnformer kan komme til å stå side om side med gårdsnavn og andre navn (på samme kart/dokument, skiltstolpe) som normeres i samsvar med gjeldende lov og rettskriving (Vik/vik, Leirfall/leire, Våge/våg). Ulike skrivemåter for samme ord og navn vil skape pedagogiske og praktiske problem, for så vel kart- og skiltprodusenter som andre tjenesteutøvere, og også for vanlige brukere.

Vår erfaring er at nettopp ønsket om å få bruke private etternavnsformer kommer frem i svært mange bruksnavnsaker. Vi vurderer det derfor slik at forslaget om å fjerne kravet om offentlig normering av bruksnavnene vil få andre, betydelig flere og større praktiske konsekvenser enn det departementet nevner.

(4) Økonomiske konsekvenser som følge av forslag til endring av Lov av 1990 om stadnamn

Kulturdepartementets syn er at forslaget om lovendring, med privatisering av råderetten over skrivemåten for bruksnavnene, ikke vil innebære nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser for staten eller kommunene. Stedsnavntjenestens rådgivende funksjon skal etter forslaget opprettholdes, men kommunenes byrde forventes å bli noe redusert (som en følge av bortfall for offentlig høring i bruksnavnsaker).

Stedsnavntjenesten er underlagt Språkrådet, og som sådan en del av statens forvaltningsapparat. Stedsnavntjenesten i Midt-Norge vil, med tilvising til stort utredningsbehov i bruksnavnsaker, hevde at departementet unnlater å informere om eller undervurderer økonomiske konsekvenser for staten som følge av økt veiledningsbehov overfor private grunneiere som etter forslaget skal få råderett over skrivemåter for enkeltnavn.

Etter gjeldende lov har Kartverket vedtaksrett for skrivemåten for bruksnavn. Formelt sett foreslås denne vedtaksretten beholdt. I realiteten foreslås vedtaksretten for bruksnavnene flyttet til grunneierne, som skal ha «det avgjørende ordet», «råderett», «kontroll» og «full kontroll» når det gjelder skrivemåter, og deres ønsker «skal etterkomast» av Kartverket.

Departementet berømmer Kartverket for å ha opparbeidet seg høy vedtakskompetanse i forhold til Lov om stadnamn. Stedsnavntjenesten er rådgivende organ for Kartverket, samarbeider godt med instansen og deler departementets syn på dette punktet. Vår erfaring med private grunneiere er derimot at de bare i liten grad er kjent med innholdet i Lov om stadnamn, hva enten det gjelder intensjoner, prinsipp, regler eller rettigheter. Det er rimelig å anta at det vil bli større behov for mer omfattende faglig utredning fra Kartverkets og navnekonsulentenes side omkring regelverk, dokumentasjon og språkhistoriske forhold, for å bistå grunneiere uten opparbeidet vedtakskompetanse som skal velge én navneform, og ønsker å velge en praktisk eller god form blant flere mulige former. Rådgivning i enkeltsaker (for eksempel for bruksnavn, som har mange skriftlige kilder) er som hovedregel forholdsvis kostnadskrevenende. Dersom en eventuell lovendring fører til et økt antall bruksnavnsaker, vil kostnadsnivået automatisk stige.

Departementet foreslår at det heretter ikke skal være noen avgrensning av hvor ofte skrivemåten for et bruksnavn kan endres av eiere. Dette endringsforslaget følger sannsynligvis logisk av at hver ny grunneier skal ha samme rett for loven som sin forgjenger/sine forgjengere til å velge ønsket navneform for bruket. Krav om navneendringer (via navnesaker) kan derfor ikke begrenses eller avvises på noe

prinsipielt grunnlag. Etter gjeldende lov (1990) stilles det derimot visse krav for å få gjenopptatt en sak om fastsetting av skrivemåte (ny informasjon, påvisning av feil saksbehandling). Disse kravene har bidratt til å begrense gjenopptaking av saker der det eneste nye moment har vært grunneierens misnøye med en navneform som er vedtatt i samsvar med Lov om stadnamn. Dersom man vedtar departementets forslag om at det heretter ikke skal være noen avgrensning av hvor ofte skrivemåten for et bruksnavn kan endres av eiere, må man samtidig være klar over at dette vil bli et svært kostnadskrevende frislipp. Dette følger av at også tidligere vedtak om skrivemåter for bruksnavn som er fattet i samsvar med Lov om stadnamn, men mot grunneiers ønske, vil kunne forlanges gjenopptatt. Endring av loven vil åpne for omkamp om navneformer, gjennom «boomerangsaker», i tillegg til nye navnesaker. Som et eksempel kan det nevnes at det bare fra kommunen Østre Toten allerede er kommet krav om endring av skrivemåten for 97 bruksnavn, der grunneierne ønsker private skrivemåter som bryter med Lov om stadnamn (jf. Kartverket, Aftenposten 04.07.14).

(5) Uklare punkt i endringsforslaget

Stedsnavntjenesten i Midt-Norge deler Kulturdepartementets syn at visse refererte begrep i gjeldende lov er uklare, og trenger bedre definisjon. Det gjelder imidlertid flere begrep enn de som departementet nevner, som videreføres eller foreslås innført i forslaget til lovendring. I og med at råderetten for skrivemåten av bruksnavn nå foreslås overført til privatpersoner uten vedtakskompetanse, vil det være nødvendig å legge inn gode definisjoner som et hjelpemiddel for å sikre stedsnavnene fortsatt vern, i samsvar med intensjonene i loven.

Etter § 1 *Formål og verkeområde* i forslaget til ny lov er ett av formålene med loven å gi stedsnavnene en skriftform som er praktisk. Vi ber departementet utrede hva som ligger i begrepet *praktisk skriftform*, hvilke kriterier som skal legges til grunn for å avgjøre hva som er/ikke er en praktisk skriftform, hvem som skal avgjøre hva som er/ikke er en praktisk skriftform, og om dette overordnede kravet også skal gjelde bruksnavn.

Et annet uklart punkt i samme paragraf i endringsforslaget er begrepet skriftform ... som ikke skygger for meningsinnholdet i navnet. Vi ber departementet utrede også hva som ligger i dette begrepet, hvilke kriterier som skal legges til grunn for å avgjøre hva som skygger / ikke skygger for et meningsinnhold i et navn, hvem som skal avgjøre hva som skygger / ikke skygger for meningsinnholdet i navnet, og om dette overordnede kravet også skal gjelde bruksnavn.

De to nevnte begrepene er svært sentrale i formålsparagrafen for forslaget til ny Lov om stadnamn. Departementet bør derfor definere begge begrepene i det forslaget som legges frem for Stortinget, og også gjøre det klart om formålsparagrafen skal gjelde alle typer norske stedsnavn, eller om bruksnavn skal være unntatt herfra.

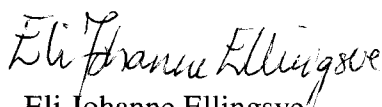
Konklusjon

Statens navnekonsulenter for Midt-Norge har vurdert Kulturdepartementets drøfting av Lov om stadnamn av 1990, samt utkast til og begrunnelse for ny lov om stadnamn.

Etter vår vurdering fungerer Lov om stadnamn av 1990 godt som storsamfunnets verktøy til å verne den felles immaterielle kulturarven som stedsnavnene utgjør. Det store flertallet av navnesaker løses uten konflikt. Loven sikrer at alle gamle stedsnavn videreføres i en praktisk skriftform, for konsistent bruk, til nytte for brukere og tjenesteytere. Forslaget til endringer i loven vil derimot etter vår mening svekke navnevernet samt skape praktiske problem for navnebrukerne og storsamfunnet.

Departementets forslag til ny lov om stadnamn følger opp et ønske fra to stortingsrepresentanter om å privatisere råderetten over skrivemåten for en viktig del av de norske stedsnavnene, nemlig bruksnavnene. Forslaget innebærer brudd med viktige bærende prinsipp som storsamfunnets rett og plikt til å forvalte nasjonens kulturminner, samt storsamfunnets rett og plikt til å sikre en rettskriving for praktisk navnebruk. Forslaget innebærer også et brudd med samme bærende styreprinsipp innenfor tilsvarende regelverk i de andre nordiske land, samt med intensjonen i UNESCOs konvensjon om vern av felles immateriell kulturarv overfor private eierinteresser (ratifisert av Stortinget i 2007).

Navnekonsulentene for Midt-Norge vil, ut fra språkfaglig kompetanse, med erfaring fra arbeid med normering av stedsnavn tilbake til 1990, og med tilvising til de avgitte merknadene, be Stortinget avvise Kulturdepartementets fremlagte forslag til endringer i gjeldende Lov om stadnamn eller ny lov om stadnamn.

Eli Johanne Ellingsve
navnekonsulent

Tor Erik Jenstad
navnekonsulent